

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Стефка Иванова Георгиева

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „професор“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по...,
научна специалност – Методика на обучението по руски език

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 39 от 02.05.2023 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Руска филология“ към Филологическия факултет, като кандидат участва **доц. д-р Надя Петрова Чернева** от катедра „Руска филология“ на ПУ „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД-21-1600 от 31.07.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПУ по област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3 Методика на обучението по руски език, обявен за нуждите на катедра „Руска филология“ към Филологическия факултет.

За участие в обявения конкурс е подал документи **единствен** кандидат:

Доц. д-р Надя Петрова Чернева от катедра „Руска филология“ на Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“

Представеният от доц. д-р Надя Чернева комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, и включва следните документи: молба по образец до ректора за допускане до участие в конкурса; автобиография по европейски формат; диплома за висше образование с придобита образователно-квалификационна степен „магистър“; диплома за образователна и научна степен „доктор“; свидетелство за академична длъжност „доцент“; списък на научните трудове; научни трудове (копия на публикациите); справка за спазване на минималните национални изисквания; декларация за оригиналност и достоверност на приложените до-

кументи; анотация на материалите по чл. 76. от ПРАСПУ (на български и чужд език); самооценка на приносите; списък на цитиранията; удостоверение за трудов стаж; документи за учебна работа; документи за научноизследователска дейност и други документи.

Документацията по конкурса е в изправност и е в съответствие със Закона за научните степени и звания; отговаря на изискванията на ПУ „Паисий Хилендарски“ при заемане на академичната длъжност „професор“. Считаю, че по конкурса няма допуснати нарушения.

2. Кратки биографични данни (на кандидата)

Доц. д-р Надя Петрова Чернева е завършила ПУ „Паисий Хилендарски“ – специалност „Руска филология“ (1983 г.) като магистър – специалист по руска филология, преподавател по руски език и литература с втора специалност български език и литература и бакалавър – преподавател по английски език (1994 г.). През 2003 г. тя е защитила дисертация за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ (PhD) на тема: „Семантика и символика числа в националната картина на света (на материале русской и болгарской идиоматики)“ в Държавния институт по руски език „А.С. Пушкин“ – Москва, Русия. В ПУ „Паисий Хилендарски“ тя работи от 1990 г. след успешно издържан конкурс за преподавател в Катедра „Чужди езици“, а две години по-късно става асистент в Катедрата по руска филология на Филологическия факултет и досега има общ трудов стаж над 37 години. През 2013 г. е избрана за доцент по Руски език (Лингвокултурология) в същата катедра. Доц. Н. Чернева е била на специализации и допълнителни квалификации, свързани с преподавателската и научноизследователската ѝ работа в Русия в Държавния институт по руски език „А.С. Пушкин“ – Москва, в Санктпетербургския държавен университет – Санкт-Петербург и др. Изнасяла е курс лекции в много български и чужди университети (в Сърбия, Гърция, Италия, Полша, Португалия, Унгария, Франция, Русия, Белгия и др.).

Доц. д-р Надя Чернева е водила занятия по практически руски език във Филологическия и Педагогическия факултет на ПУ по всички аспекти на практическия руски език, на студенти русисти (редовно и задочно обучение), семинари по руски език за студенти-филолози, педагози, математици, както и занятия по практически английски език в Биологическия факултет.

Тя е разработила и води 8 лекционни курса в 7 бакалавърски програми (Лексикология на СРЕ, Странознание, Прецедентни феномени, Анимация и екскурзоводска дейност в туризма, Писмена култура, Основи на руския правопис, Имената на Русия) и 11 лекции

онни курса в магистърски програми (Компетентностен подход и иновации в образованието, Текстът като лингводидактическа единица, Русия в световната цивилизация, Странознание на Русия, Билингвизъм: теоретически и практически аспекти, Съпоставителна лингвокултурология, Бизнес етикет и протокол, Религии и религиозни конфликти, Анимация на туристическото обслужване и екскурзоводска дейност). Водила е лекционен курс на английски език *Bulgaria in World Heritage List* в международна магистърска програма.

От 2022 г. доц. Н. Чернева е ръководител на магистърска програма „Методика на преподаването на руски език“ и води два лекционни курса: „Компетентностен подход и иновации в образованието“ (45 ч.) и „Текстът като лингводидактическа единица“ (30 ч.), което дава право за заемане на академичната длъжност „професор“ в направление 1.3. Педагогика на обучението по...

Под нейно научно ръководство успешно е защитил докторска дисертация преподавател от ФФ на ПУ.

Доц. д-р Н. Чернева се отличава с организаторски талант, притежава редица организационни умения и компетенции. Тя е организатор на 12 методически конференции и научно-методически семинари в областта на преподаването на руски език като чужд; организатор е на Международен научно-практически семинар „Обучение по преводаческо майсторство“ за студенти-русисти; автор е на майсторски клас „Танцът в лингводидактиката“, лектор е в 6 издания на Международната квалификационна школа „Съвременни педагогически технологии в обучението по руски език като чужд“ и ръководител на представителния отбор на ПУ, ръководител е на представителния отбор на ПУ „Паисий Хилендарски“ в 5 Международни студентски фестивала „Друзья, прекрасный наш союз“.

Член е на Съюза на учените в България, на МАПРЯЛ, на Дружеството на русистите в България, на Българската мрежа на преподавателите по руски език и култура, учредител и вицепрезидент е на Международната асоциация в подкрепа на многоезичието „Via Light“ (2013 до сега). Член е на Факултетния съвет на ФФ и на Академичния съвет на ПУ.

Доц. Н. Чернева е създател и директор на Центъра за руски език и култура (2010-2021) към ПУ „Паисий Хилендарски“, Директор е на Центъра за езици и интеркултурна комуникация (от 2007 г. до сега), Директор на Аудиовизуалния център към ПУ (от 2021 г. до сега); Председател е на „Комисия по международна дейност“, Факултетен координатор по програмата Еразъм на ФФ (2005-2019), Научен секретар на ФФ „Междуна-

родна дейност“ (2007 – 2014), зам.-декан на ФФ по международна дейност (2014-2019); Заместник-ректор „Международна сътрудничество, академична мобилност, връзки с обществеността и протокол“ (2019-2023) към ПУ.

3. Обща характеристика на научната дейност на кандидата.

Кандидатът доц. д-р Надя Чернева е приложила два списъка с общо 36 научни труда - 2 монографии, 1 студия, 21 публикации в България, 4 в чужбина, 4 публикации са извън специалността, по която е обявен конкурсът, 1 учебно помагало, 3 рецензии, 5 отзива, съставителство на речник и др. Приемат се за рецензиране само тези публикации, които са свързани с процедурата за професура: 1 монография, 15 научни статии (11 са публикувани в България и 2 в чужбина, 2 научни статии са извън специалността), рецензия на книга. Приемат се за рецензиране 2 научни труда, които са извън дисертацията и се отчитат при крайната оценка, както и научноизследователските проекти.

Самостоятелните разработки обхващат 1 монография, 8 статии, 1 рецензия на книга, а останалите са в съавторство. Публикациите са отпечатани в авторитетни български и чужди издания.

- В Научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (сп. „Чуждоезиково обучение“ – 12 броя);
- В Сборници с НТ, публикувани в Русия (5 броя).
- В Издателство ПУ „Паисий Хилендарски“ (1 брой)

Рецензент е на 2 учебни системи и на електронен сборник. Участник и ръководител е на научни проекти: международни (16), вътрешноуниверситетски (5) и национални проекти (3).

Научната продукция по профила отговаря на изискванията за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“.

Научната продукция на доц. д-р Н. Чернева разглежда широк кръг от въпроси, свързани със съпоставителното езикознание, лингвокултурологията, етнолингвистиката, межкултурната комуникация, интеркултурното образование, теорията и практиката на чуждоезиковото обучение.

Особено внимание заслужава представената монография на кандидата **Лингводидактологични пространства на културния диалог**. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2023, 173 стр. ISBN 978-619-202-875-6. Монографията е ори-

гинално и актуално научно изследване, построено на теоретичните проучвания на автора в сферата на съвременните образователни тенденции. Представени са иновациите в обучението на руски език като чужд и мотивите те да бъдат внедрени в образователната система. Добре е представен социокултурният контекст на чуждоезиковото обучение, подчертано е значението на овладяване на културата на страната при обучението на чужд език. Предложена е оригинална методика на възприемането, осмислянето и разбирането на конкретен материал от лингводидактологичен и интеркултурен ракурс.

Работата има стройна структура: състои се от 3 глави, заключение и 4 приложения. В глава I „*Новата образователна парадигма: предизвикателства и перспективи на чуждоезиковото обучение*“ е представен операционалният терминологичен апарат на изследването. Доц. Н. Чернева аргументирано обосновава вижданията си за лингводидактичния, общокултурния, когнитивния, емоционалния и поведенчески модел, приложим в практиката на чуждоезиковото обучение и лингвокултурното образование. Сполучливо са описани и илюстрирани интерактивните технологии на межкултурния тренинг – „живите знания“, които дават възможност да се приемат другите култури, да се усвоят знанията, да се формира култура за международно общуване, етническа толерантност, развитие на етнокултурна компетентност и навици за межкултурно взаимодействие.

В глава II *Лингводидактологичният потенциал на изкуството в обучението по руски език в чуждоезиков контекст* доц. Н. Чернева новаторски разглежда лингводидактологичния потенциал на изкуството в обучението по руски език. Представени са както стандартните иновационни образователни технологии, така и една нестандартна и впечатляваща дидактична картина, която действа на емоциите и разкрива възможностите на танца, фолклорния костюм и балната култура в процеса на чуждоезиковото обучение.

В глава III *Лингвокултурологията в технологията на културния диалог* е представен дидактичният потенциал на квазисимволите като основа за културен диалог. Сполучливо са представени и илюстрирани както от методична, така и от лингвокултурологична гледна точка квазисимволите, техният лингводидактичен потенциал при реализация на технологията на културния диалог в процеса на обучение по руски език като чужд. Авторът подчертава, че в последните десетилетия езиковото образование активно използва постиженията на съвременната лингвистика, най-вече на лингвокултурологията.

Заслужава внимание направеният извод, че методиката на чуждоезиковото обучение е немислима извън взаимодействието ѝ с лингвистиката, общата история, историята на

културата, социологията, психологията, музиката, танца, изобразителното изкуство, киното и дори физическата култура.

Изследването на доц. д-р Н. Чернева е направено оригинално и актуално в контекста на съвременните лингвистични, научно-експериментални и методични разработки, свързани с методиката на преподаване на руски език в чуждоезиковата среда.

Приносът на монографията е в комплексното представяне на лингводидактологичния потенциал на руската лингвокултура и изкуство в методиката на преподаване на руски език като чужд с възможност за трансфер на резултатите от изследването в чуждоезиковото обучение като цяло.

Публикациите на кандидата включват разработване на разнообразни проблеми, които могат да бъдат обединени в 3 проблемни полета:

I. Вербализация на културната памет през призмата на лингвокултурологията и прецедентологията като възможност за включване на културните единици като ракурс в методиката на преподаване на руски език като чужд.

Към това направление се отнасят публикациите с номера № 1, 2, 3, 4, 12, 14, 15 от списъка на НТ, в които са разработени въпроси, свързани със структурирането на новите учебни текстове, обновяването им с нови емблематични за дадена лингвокултура текстове и ситуации (1). Изследвани са различни видове структурни и семантични изменения в словосъчетанията (2); обосновано е, че квазисимволът е своеобразен конструктор и регулатор на действителността. Доказано е, че образната основа играе ключова роля в семантиката на квазисимвола (3). Разработките имат интердисциплинарен характер и предлагат система от упражнения, които могат да се използват при овладяването на чуждия език (4). Предложен е съпоставителен анализ на българските и руски неофраземи и принципи за преводачески трансформации (14). Добре е аргументирана културната функция на квазисимвола и трансформацията на думата, когато се формира определен модел на поведение (12). Представен е проект за създаване на многоезичен терминологичен речник на термините, използвани в лингвокултурологията (15).

II. Лингводидактологичният потенциал на културата и изкуството е представен на базата на практиката на преподаване на руски език като чужд в различна по възраст аудитория и се отнася за обучавани с различна степен на владеене на езика.

Към това направление се отнасят публикациите с № 5, 6, 7, 8, 9 от списъка на НТ. Показани са възможности за съчетаване на традиционни с нестандартни технологии в

процеса на изучаване на руски език като чужд. Включването на песенен материал е доказал ефективността си в постигането на лингвистична и социокултурна компетентност на инофоните (5), балните игри са културологичен материал, мотивиращ изучаването на руски език като чужд и популяризиращ руската култура (6). Интерес представлява идеята на автора за включване на танца като специфична технология в обучението по руски език в началния етап на обучение (7), представени са възможностите за включване на балната култура като специфичен за руската действителност и социокултурна история феномен и свързаните с нея разнообразни теми, форми и методи за иновативни подходи, насочени към развитие на целия диапазон от речеви дейности и компетенции (8), подчертана е ролята на танца като инструмент на съвременната лингводидактика за развитие на интеркултурна компетентност във взаимодействието между културите (9).

III. Межкултурна комуникация, интеркултурно образование и формиране на ключовата за съвременната лингводидактологична международна компетентност парадигма.

Към това направление се отнасят публикации с № 10 и 11 от списъка на НТ. Авторът е представил добър вариант на межкултурен тренинг, предназначен за студенти-русисти, представители на различни лингвокултурни общности и етнокултури и бъдещи учители. Предложени са материали за подобен формат обучение, доказали ефективността си в реализацията на толерантния диалог между културите (10). Коментират се основополагащи концепции, термини и понятия, звучащи твърде противоречиво от гледна точка на глобалните процеси, протичащи в съвременния ни свят. Авторът търси нов прочит и пресечни точки във възгледите на учени и практики, споделящи идеята за необходимост от „многообразие в единството“. Предложени са идеи, игри и упражнения, които могат да бъдат използвани за различните форми на межкултурен обмен и взаимодействие (11).

4. Оценка на личния принос на кандидата.

Научната продукция на доц. д-р Н. Чернева е свързана с работата ѝ като изследовател и преподавател по руски език. Основният принос на разработките е свързан с предложените иновативни технологии при преподаването на езика в чуждоезиковата среда. Приносите са свързани с включването на лингвокултурологичен материал в процеса на обучението, разработените тестове, които са актуални в чуждоезиковото обучение, разнообразието на включения културен фон, действието му върху емоциите на обучаваните, свързани с мотивацията за усвояване на езика. Бих искала да отбележа верността на

търсенията на нови подходи в обучението по руски език като чужд, връзки на обучението с изкуството, танца, песните, културата на етносите. Положителните емоции имат голямо значение при усвояването на материала. Всичко това влияе за придобиване на комуникативни умения за общуване на руски език.

5. Цитирания на трудовете.

Показател за значимостта на приносите са и посочените цитирания на разработките на кандидата – 28 на брой, имайки предвид, че основните приноси на кандидата се отнасят до оригинално и активно използване на лингводидактологичния потенциал на руски език в разработените иновативни методи на преподаване на езика като чужд. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като по-голяма част от тях са пряко ориентирани към учебната работа

6. Критични забележки и препоръки.

Препоръчвам на кандидата за академичната длъжност *професор* доц. д-р Н. Чернева да засили публикационната си дейност, да популяризира по-активно научните си търсения и постижения в областта на чуждоезиковото обучение, които са новаторски и дават добри резултати в обучението по чужд език.

7. Лични впечатления

Моите дългогодишни наблюдения върху работата и професионалното развитие на доц. д-р Надя Чернева показват, че тя успешно се развива, усъвършенства в научен, методичен и професионален план, постигнала е цялост в приложението на методическите процедури със съвременно звучене, тя решава актуални въпроси на методиката на обучението по руски език, активно участва и организирането и апробацията на иновационни по свой характер идеи, които реализира креативно и компетентно.

За активна работа в областта на руския език и култура тя е наградена със „Златна муза“; с Почетна грамота и Почетен знак на Россътрудничество за принос в подкрепата и популяризирането на руския език и литература в България.

Заклучение

По обем, тематична насоченост и научни приноси научната продукция и професионалната дейност на кандидата по конкурса доц. д-р Надя Чернева напълно отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и реда за придобиване на научни степени и заемане на академичната длъжност **професор** в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни и научно-приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и убедено препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на доц. д-р **Надя Петрова Чернева** на академичната длъжност **„професор“** в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по руски език.

04.09.2023 г.

София

Рецензент:

(проф. д-р Стефка Георгиева)